

OTTEITA AJASTA

Päivi Rantanen

EUROKUNTOISIA ROTUSUOMALAISIA

Suomessa on ryhdytty vaalimaan suomalaisten rotujen puhtautta. Tehtävää hoitaa geenipankki, joka on perustettu jo 1984, mutta jonka toimintaa on viime vuosina tehostettu suomalaisrotujen uhanalaisen aseman vuoksi. Geenipankki kerää ja pakastaa suomalaisrotujen spermaa ja alkioita sekä vastaa rodunvalvonnasta päättämällä pakasteidensa käytöstä (*Aamulehti* 4.7.1993).

Geenipankki ei ole IKL:n suomalaistamisohjelman tehostamiseksi perustettu fasistinen rodunvalvontalaitos, vaan Maatalouden tutkimuskeskuksen yksikkö, jonka tehtävänä on suomalaisrotujen pelastaminen sukupuutolta. Geenipankin toiminnasta kerrottiin viime kesänä *Aamulehden* 5-osaisessa artikkelisarjassa "Tuntematon kotieläin", jossa esiteltiin suomalaisrodut: suomalainen maatiaissika, -lehmä ja -kana sekä suomenlammas ja suomenhevonen¹.

Analysoin artikkelisarjan strategioita suomalaisrotujen kuvaamisessa. Lähtökohtanani on ajatus siitä, että suomalaisuus ei ole valmis ominaisuus, joka siirtyisi geenien välityksellä muuttumatomana yksilöltä toiselle. Suomalaisuus on merkityksellistämisen väline, jonka avulla artikkelisarjassa tuotetaan esiteltäville kotieläimille erityisiä, suomalaisiksi kutsuttuja ominaisuuksia.

Selvitän, mitä ominaisuuksia eläimiin liitetään ja mitä näiden ominaisuuksien nimeäminen suomalaisiksi palvelee. Analyysini pontimena on epäily siitä, että *homo sapiens* -rotuisten suomalaisten katsotaan olevan epäkelpoja suomalaisuutta edustamaan — maatiaisrodut tekevät sen paremmin.

Alkusuomalaiset

Syyksi siihen, että suomalaisroduista ja geenipankin toiminnasta julkaistiin peräti viiden lihavan artikkelin sarja, mainitaan suomalaisrotujen uhanalainen asema, jonka tunnetuksi tekemisellä pyritään lisäämään yleisön kiinnostusta suomalaisrotuihin, niiden jalostukseen ja geenipankin toimintaan. Suomalaisroduissa todetaan olevan "paljon arvokasta, minkä takia ne kannattaa

säilyttää" (*AL* 25.7.1993).

Artikkelissa haastateltu pirkkalalainen karjatilallinen, Anja Ollila, puhuu oman lehmäkatraansa puolesta: "Mistäpä tietää, koska maatiaislehmän ominaisuuksia taas tarvitaan" (sama). Ollila osuu ajan hermoon. Suomalaisroduilla on kysyntää juuri tällä hetkellä, kun ajatus suomalaisten (ihmisten) yhtenäisestä geeniperimästä ja kulttuurin homogeenisuudesta on pahemman kerran ryvetynyt.

Viime vuosina lisääntynyt maahan- ja maastamuutto on nostanut esiin kansan sisäisiä, muun muassa sukupuoleen, sosiaaliluokkaan ja alueelliseen jakoon perustuvia eroja, jotka osoittavat, että ajatus suomalaisesta monokulttuurista on paitsi irvokas, myös kansan eri osaryhmiä sortava. Yhtenäisen suomalaisen kulttuurin ideasta ei kuitenkaan ole haluttu luopua, vaan sitä viritellään nyt eläinmaailmassa.

Eläinyhteisö ei suomalaiseksi nimetyn ihmisyhteisön tavoin ole sekään homogeeninen, sillä suomalaisrodut koostuvat lehmistä, kanoista, hevosista, sioista ja lampaista. Kun heti kättelyssä on tullut selväksi, etteivät suomalaisrodut ole *homo sapiensia* yhtenäisempi ryhmittymä, miten niiden esitleminen suomalaisiksi sitten palvelee suomalaisia kulttuuria?

Varvas-, sorkka- ja kaviojoukolle yhteiseksi nimittäjäksi asetettu suomalaisuus esitetään perinnölliseksi ominaisuudeksi, jonka katsotaan toteutuvan kaikissa 'luonnontilassa' olevissa yksilöissä. Suomalaisuus ilmenee eläimillä muuttumattomassa muodossa, koska se perustuu vaistonvaraiseen käyttäytymiseen, jota eläimet eivät voi itse hallita tai säädellä.

Suomalaisrotujen avulla luodaan kuva suomalaisuuden juuriin tunkeutumisesta. Mielikuvaa täydentää suomalaisuuden liittäminen maaseudun eläimiin, sillä maaseutu edustaa paluuta paratiisinkaltaiseen, turmeltumattomaan alkutilaan. Suomalaisrotujen suomalaisuus yhdistetään paitsi aitouteen ja alkupe räisyyteen, myös teeskentelemättömyyteen, mikä saa vahvistusta eläinten alemmasta evolutiivisesta kehitystasesta: ne toimivat geeniensä mukaan eivätkä merkityksellistä omaa toimintaansa.

Suomalaisuuden myötäsyttyisyyttä korostettaessa vihjataan, että suomalaisiksi nimetyt ihmisrodun edustajat ovat

toimineet "luontoaan" vastaan ja tarvelleet luontaiset suomalaiset ominaisuuksensa. Artikkelisarjassa ilmaistaan moraalista paheksuntaa sen johdosta, että ihmiset ovat olleet vähällä tuhota suomalaisuuden muistakin luontokappaleista.

Suomenhevosta koskevan artikkelin mukaan lajin jyhkeimmät tyypit, työhevokset hävitettiin lähestulkoon sukupuuttoon sodan jälkeisen kaupungistumis- ja koneellistumiskehityksen myötä, joka vaikutti maatalouden arvostuksen laskuun. Työhevosten sijaan ruvettiin jalostamaan virtaviivaisia ravureita toivoitusten toivossa. Nyt kun helpon rahan ajat ovat ohi ja tarvittaisiin raskaan työn raatajia, on työhevostantaa jouduttu elvyttämään geenipankin ja työhevosityhdistyksen voimin.

Välinpitämättömyys suomalaisuutta ja suomalaisrotuja kohtaan leimataan tekstissä itsekkääksi oman edun tavoiteluksi, jonka myötä ihmiset ovat hylänneet oman suomalaisen luontonsa ja juurensa. Nousukauden uhon sijaan artikkelisarjassa tarjotaan vihreitä arvoja ja kansallisia perinteitä, joiden katsotaan ilmenevän suomalaisroduissa puhtaimmillaan.

Juurihoitoa

Suomalaisrotuiset eläimet esitetään alkuperäisyydessään ihanteellisiksi suomalaisiksi, joiden geeniaineista keräämällä ja tutkimalla voidaan tunkeutua suomalaisuuden juuriin ja tavoittaa sen puhdas ilmenemismuoto. Ihmis- ja eläinyhteisöjen välille tuotetun analogian kautta (molemmat ovat suomalaisia) annetaan ymmärtää, että nämä ominaisuudet koskisivat myös suomalaisia ihmisiä, mikäli nämä alkaisivat vaalia kansallisuuttaan.

Eläimet osoittautuvat kuitenkin monin tavoin isäntiään ja emäntiään etevämmiksi. Siinä missä karjanomistajat yrittävät todistella maatalouskulttuurinsa eurokuntoisuutta, röhkivät maatiaissiat Eurooppaan pelkästään suuren maha-laukkunsa ja tehokkaan ruoansulatusjärjestelmänsä ansiosta. Maatiaisrotuja on artikkelisarjassa muutenkin siunattu joukolla ominaisuuksia, joista suomalaiset (ihmiset) voivat vain haaveilla. Esimerkiksi suomalaisessa maatiaiskannassa sanotaan tiivistyvän "eri rotujen

parhaat ominaisuudet” (AL 11.7.1993).

Lausumalla, jonka mukaan suomalaisuus tiivistää eri rotujen parhaimmiston, on kääntöpuolensa. Se ilmaisee, että suomalaisrotujen arvokkaat ominaisuudet ovat sekoitus, eivätkä suomalaisrodut näin ollen edusta puhdasta ja alkupe räistä suomalaisuutta. Kääntöpuoli peitetään artikkelissa ilmoittamalla, että eri roduista saadut parhaat ominaisuudet ovat vuosituhansien kuluessa tiivistyneet suomalaisiksi.

Lausumasta tulee julki, että suomalaisuuden juurien jäljittämiseksi ei tarvitse tehdä suomalaisrotujen kantakirjaselvitystä, sillä suomalaisuus ei ole ominaisuutena perinnöllinen, vaan tuotettu. Suomalaisuus ei kerro maatiaisrotujen sukujuurista, vaan ihmisten halusta liittää eläimet osaksi omaa merkityksellistämisyjärjestelmäänsä. Eläinmaailmassa ei tällaisia kansallisuuksien välisiä merkityksellistämiseröjä tehdä — se on universaali yhteisö, jonka jäsenet ymmärtänevät toisiaan myös eri lajien kesken.

Hyödyn aikakausi

Suomalaisrodut ovat kysytyjä vientiartikkeleita ja niitä viedään eri puolille maailmaa eläinkantoja ”parantamaan” (AL 4.7.1993). Se, lieneekö eläinrotujen suomalaistamisen syynä ihmisrotuisten suomalaisten mustasukkaisuus maailmalla pärjäävistä eläinkumppaneistaan, on pitkälti spekulointia, jolle ei ole tekstuaalista evidenssiä.

Textissä mainittu suomalaisrotujen tuottavuutta parantava funktio sen sijaan vihjaa todistettavasti, että suomalaisiksi nimetyissä ominaisuuksissa on kyse hyödystä: hyvästä sikiävydestä, rehunkäyttökyvystä, vetotekniikasta jne. Suomalaisuus valjastetaan eläimiin palvelemaan kansallisia pyrkimyksiä suomalaisten kohottamiseksi kansojen kärkijoukkoon.

Hyötynäkökulmaa peitetään korostamalla eläinten arvoa itsessään, suomalaisina eläiminä. Niitä ei kuvata pelkäämään työn ja elannon välineinä, vaan myös lemmikin roolissa. Näin eläimet vieroitetaan niistä karjataloudellisin keinoin irrotettavasta hyödystä: hevosvoimista, fileistä ja maitolitroista. Tarkoituserien kaunistelua ohjaa pelko suomalaisuuden muuttumisesta markkina-perusteiseksi tuotteeksi. Huoli ilmaistaan artikkelisarjan avaussanoissa: ”kotieläimet [suomalaisrodut] ovat tulleet monille niin vieraiksi, etteivät he tapaa niitä kuin lihatiskillä” (AL 4.7.1993).

Texteissä pyritään korostamaan suomalaisuuden henkistä luonnetta erotuksena materialismista, joka palauttaa suomalaisuuden sinivalkoiseksi tuotemerkiksi. Henkisyiden korostamista artikkeleissa tosin vastustaa se, että suomalaisuus liitetään sieluneläimältään varsin yksitotiisiin lehmänkantturoihin.

Suomalaisuuden liittämisen evolutiivisesti alempiin eläimiin palvelee kuitenkin paitsi eläinrotujen parhaimpien

ominaisuuksien omimista suomalaisen merkitysvarastoon, myös suomalaisuuden ideaalien ilmentymien konkretisointia. Arkiajattelussa suomalaisuuteen liitetyt määreet konkretisoidaan maanläheisesti kotieläimiin, jotka saavat luvan ammua, määkiä ja kotkottaa ahkeruuden, sitkeyden ja sisukkuuden puolesta. Suomalainen maatiaiskana on munijana ahkera (AL 11.7.) ja suomenlammas luonteeltaan ujo (AL 18.7.).

Esimerkkeinä mainituista, arkiajattelussa perinteisesti suomalaisuuteen liitetyistä määreistä, ahkeruus ja ujous, tehdään rodullisia ominaisuuksia. Samalla ajatus suomalaisuudesta rotuja yhdistävänä tekijänä rinnastaa ihmiset ominaisuuksiltaan maatiaiseläimiin. Eläinyhteisön ’suomalaistamisen’ voi katsoa palvelevan ideaalien konkretisoinnissa, mutta se ei välttämättä tee suomalaisuudelle oikeutta. Miten suhtautua vakavalla mielellä kansaan, joka on ominaisuuksiltaan rinnastettavissa lurppakorvaiseen, älykäs-katsantoiseen maatiaissikaan?

Mikäli esittämäni kysymykseen etsitään vastausta analysoimani artikkelisarjan hengessä, kuuluisi se jatkakuinkin tähän tapaan. Lajien välisessä kamppailussa uhattuna ovat paitsi suomalaisrodut, myös Suomen kansalaiset. Väestötieteilijöiden mukaan Suomen väkiluku saavuttaa huippunsa vuonna 2001, jolloin suomalaisia on 5,1 miljoonaa. Sen jälkeen seuraa huima pudotus ja vuonna 2388 suomalaisia on enää 42 100².

Jos suomalaiset eivät toteuta suomalaisiksi nimettyjä ominaisuuksia ja perinteitä sen paremmin määränsä puolesta kuin laadullisestikaan ja mikäli suomalaisuuden konstruktio kuitenkin halutaan itseisarvoisesti pitää pystyssä (kuten geenipankin perustaminen suomalaisrotujen säilyttämiseksi vihjaa), on tukea haettava muualta kuin ihmis-yhteisöstä. Analyysini johtopäätökseksi voinkin esittää, että suomalaisuuden maineen ylläpitämiseksi ovat kaikki — eläimillisimmätkin — keinot sallittuja.

Viitteet

1. 4.7. ”Sika — se on mainio epeli”, 11.7. ”Maatiaiskana jätti turhat kotkotukset”, 18.7. ”Suomenlammasta on villoihin katsominen”, 25.7. ”Suklaasilvät lumoavat yhä” ja 1.8. ”Hevosvoiman tehopakkaus”. Artikkelisarja on toimittaja Jukka Mannisen käsi-alaa.
2. Suomen itsenäisyyden 75:n juh-lavuoden 1992 esite 4 kesäkuussa 1992. Julkaisija: Valtioneuvoston asettama Suomi 75 vuotta -toimikunta. Vastaava päätoimittaja: Pasi Natri.